

ბრძოლა ფორმალიზმის წინააღმდეგ
სტალინურ ეპოქაში
(მეოცე საუკუნის 30-იანი წლები)

THE STRUGGLE AGAINST FORMALISM IN STALIN'S EPOCH
(30S OF THE 20TH CENTURY)

ნინო წერეთელი
Nino Tsereteli

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები : ბრძოლა, ფორმალიზმი, ვიქტორ შკლოვსკი.
Keywords: Victor Shklovsky, Formalism, struggle.

1933 წლის 5 იანვარს გაზეთ „ლიტერატურნაია გაზეტაში“ გამოქვეყნდა ვიქტორ შკლოვსკის სტატია „სამხრეთ-დასავლეთი“. როგორც ავტორი წერს, სამხრეთ-დასავლეთი“ ებაგრიცკის ერთ-ერთი წიგნის სათაურია, ხოლო „სამხრეთ-დასავლეთი“ გეოგრაფიულად ოდესაა. ავტორს სურს, რომ შეეხოს სწორედ სამხრეთ - დასავლეთის ლიტერატურულ სკოლას „რომლის ტრადიციები გაურკვეველია. საკითხის სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ სამხრეთ-დასავლეთის სკოლა - ეს რუსული ლიტერატურის სკოლაა, რომელიც აღმოცენდა უკრაინის ტერიტორიაზე. აქ ბევრი რამ იმით აიხსნება, რომ ოდესა საპორტო ქალაქია. განსაკუთრებით რთულია უკრაინული და რუსული კულტურის ურთიერთმიმართების საკითხი“ (Шкловский, 1990 :470).

სტატია გამოქვეყნდა სსრკ მწერალთა კავშირის ორგკომიტეტის აქტიური მუშაობისა და მწერალთა საკავშირო პირველი ყრილობის (1934 წ.) მზადების პერიოდში. ამ სტატიის გამოქვეყნების შემდეგ ვიქტორ შკლოვსკი ერთიანი და განუყოფელი საბჭოთა ლიტერატურის გახლეჩის მომხრედ და სოციალისტური რეალიზმის მოწინააღმდეგედ აღიარეს. კრიტიკოსთა აზრით, სტატიის ავტორი შეეხო იმ მწერლებს, რომლებიც საბჭოთა ლიტერატურის ერთი საერთო გზით მიდიან. დაიწყო ბრძოლა ფორმალიზმის წინააღმდეგ, რომელიც არა მხოლოდ ლიტერატურას შეეხო, არამედ ხელოვნების სხვა დარგებზეც გავრცელდა და მრავალი შემოქმედის ბედზე ტრაგიკულად აისახა.

მაგალითისთვის შეიძლება მოვიყვანოთ რუსთაველის სახელობის თეატრის სცენაზე დადგმული გახმაურებული სპექტაკლები: „In Tirranos!“ (პრემიერა შედგა 1933 წლის 9 თებერვალს) „ლამარა“ და „თეთნულდი“. აღნიშნული სპექტაკლებით დასი მოსკოვსა და ლენინგრადს 1933 წლის ზაფხულში ეწვია. „მაგრამ მოსკოვის პრესა ამჯერად თეატრის ნამუშევრებს კრიტიკულად მიუდგა და მის დიდ მიღწევებთან ერთად აღნიშნავდა ეთნოგრაფიული ეგზოტიკისა და ფორმალიზმისკენ გადა-

ხრას, რომელიც გამოვლინდა სპექტაკლებში - „ ლამარა“ და“ თეთნულდი“ (Февральский, 1959: 167).

მწვავე დისკუსია ვიქტორ შკლოვსკის აღნიშნულ სტატი-ასთან დაკავშირებით დაიწყო გაზეთ „იზვესტიაში“ და გაგრძე-ლდა მრავალ პერიოდულ გამოცემაში, რომელთა შორის მოწი-ნავა „ლიტერატურნაია გაზეთა“. მოწოდება - „გავაძლიეროთ ბრძოლა ფორმალიზმის წინააღმდეგ“ საოცარ მასშტაბებს იძე-ნს და ამხელს ყველას, ვისაც სურს, რომ „თვალი დასავლეთს მიაპყრონ და იამაყონ წარსულის შეცდომებით.“

1933 წლის 29 აპრილს ვ. შკლოვსკიმ ამავე გაზეთში გამო-აქვეყნა სტატია სათაურით „წერილი რედაქციას“, რომელშიც თავის სტატია „სამხრეთ-დასავლეთს“ უწოდა „მავნე და არა-სწორი“. ამ სტატიის გამოქვეყნებამაც არ შეანელა იმ მწვავე, კრიტიკული პუბლიკაციების გამოჩენა, რომლებშიც ტენდენ-ციურად განიხილავდნენ ვიქტორ შკლოვსკის სამეცნიერო და ლიტერატურულ საქმიანობას, კრიტიკის ქარცეცხლში ატარებ-დნენ არა მხოლოდ მის ორიგინალურ შემოქმედებას - პროზას თუ ესეისტიკას, არამედ იმ ნაშრომებსაც, რომლებიც კინო-მცოდნეობის საკითხებს ეძღვნებოდა. აღსანიშნავია, რომ ეს პუბლიკაციები სწორედ 1933 წელს ერთმანეთის მიყოლებით ქვეყნდებოდა. ვიქტორ შკლოვსკი ამ სტატიის გამოსვლიდან სულ რამდენიმე დღეში ოსიპ ბრიკს პირად წერილში სწერდა: „ძვირფასო ოსია! ვიცი, რომ გაცხარდი ლიტერატურნაია გაზე-თაში ჩემი წერილის წაკითხვის შემდეგ ამგვარი მომხამვის კიდევ რამდენიმე კვირაც და სიცოცხლის ძალა წამერთმე-ვა. მე თვითონ სიცოცხლით სავსე რომ არ ვიყო, უკვე დიდი ხნის გარდაცვლილი ვიქნებოდი. ჩემთან არავის დაურეკავს“ (Галушкин, 1993: 29), საინტერესოა, რომ ამ ძალზე რთულ პერი-ოდში ვიქტორ შკლოვსკი თბილისშიც აგზავნის წერილს. წე-რილი თარიღდება 1933 წლის 1 ივნისით და მისი ადრესატია თბილისელი ლიტერატურათმცოდნე გ. ბებუთოვი. შკლოვსკი წერს: „მე, რასაკვირველია, დავიბენი და ახლა, რა არის კარგი, აღარც ვიცი“ (Бенутов, 1985: 15). ფორმალიზმის წინააღმდეგ

მკაცრი ბრძოლა მთელ საბჭოთა კავშირში მიმდინარეობდა. ტოტალიტარულ ქვეყანას ერთიანი იდეოლოგია წარმართავდა. მწერალთა საკავშირო პირველი ყრილობის შემდეგ განსაკუთრებული სიმწვავეთ გაჩაღდა დისკუსია „ფორმალზმისა და ნატურალიზმის“ წინააღმდეგ“ .

ლიტერატურა:

- ბებუტოვი, გ.** – Bebutov, G. (1985).Vstrechi na vsyu zhizn'. Literaturnaya Gruzia 8,15 [Бебутов, Г. Встречи на всю жизнь. Литературная Грузия].
- გალუშკინი, ა.** – Galushkin, A.(1993). V.B. Shklovskiy o sud'be russkogo avangarda nachala 1930-kh gg. DE VISU 11, 29 [Галушкин, А. Шкловский В.Б. о судьбе русского авангарда начала 1930-х гг. DE VISU 11, 29].
- ფევრალსკი, ა.** – Fevral'skiy, A. (1959). [Февральский, А. Театр им. Шота Руставели, Москва: „Искусство“]
- შკლოვსკი, ვ.** - Shklovskiy, V .(1990). Gamburgskiy schet, Moskva: „Sovetskiy pisatel'“. [Шкловский, В. Гамбургский счет, Москва: „Советский писатель“].

Viktor Shklovsky's article “The South-West” appeared in “Literaturnaya Gazeta” on January 5, 1933. As the author writes, “South-West” is a title of one of E. Bagritsky's books, and geographically “South-West” is Odessa. The author considers the South-West literary school, the traditions of which are obscure. “The complexity of the issue lies in the fact that the South-West School is a school of Russian literature realized on Ukrainian territory. Much can be explained by the fact that Odessa is a seaport. Particularly difficult is the issue of the relationship between Russian and Ukrainian cultures (Shklovsky, 1990:470).

The article came out in a time of the active work of the Organizing Committee of the Writers' Union of the USSR and preparation

for the First Congress of the Soviet Writers convened in 1934. After the publication of this article, Viktor Shklovsky was recognized as a supporter of the division of a single, indivisible Soviet literature and an opponent of Socialist Realism. According to critics, the author of the article was referring to those writers who followed a single, common path in Soviet literature. The campaign against formalism was launched, and it affected not only literature, but also other areas of art and tragically reflected in the fate of many creative figures.

The sensational performances staged at the Rustaveli Theatre: "In Tirranos! (the premiere was held on February 9, 1933) "Lamara" and "Tetnuldi" can be cited as an example. With these performances the troupe visited Moscow and Leningrad in the summer of 1933. "However, this time the Moscow press critically assessed the work of the theatre and, along with its great achievements, noted a tendency towards ethnographic exoticism and formalism manifested in the plays "Lamara" and "Tetnuldi" (Fevralsky, 1959:167).

A heated discussion about Viktor Shklovsky's article broke out in the newspaper "Izvestia" and continued in many periodicals, among which "Literaturnaya Gazeta" was particularly distinguished. The call to "intensify the fight against Formalism" takes on an astonishing scale and exposes all those who are subject to the "noxious" influence of the West.

On April 29, 1933, V. Shklovsky published an article in the same newspaper titled "A Letter to the Editor" in which he retracted his article "The South-West" calling it "harmful and incorrect". However, even the publication of this article did not prevent the emergence of sharp, critical publications in which Viktor Shklovsky's scientific and literary activities were discussed. Not only his original works - prose or essays - but also his works dedicated to the issues of film studies were criticized. It is noteworthy that these letters were published one after another in 1933. Viktor Shklovsky, just a few days after his publication, wrote a personal letter to Osip Brick: "Dear Olya! I know that you became angry after reading my letter in Literaturnaya Gaze-

ta ... A few more weeks of this kind of bullying and the vitality will leave me. If I myself were not full of life, I would have been dead a long time ago. Nobody calls me" (Galushkin, 1993:29). It is interesting to note that during this very difficult period for Viktor Shklovsky, he also sent a letter to Tbilisi. The letter dated June 1, 1933 and is addressed to the literary critic G. Bebutov. He writes: "Of course, I am confused and now I don't even know what is good." (Bebutov, 1985:15). A fierce struggle against Formalism was going on throughout the Soviet Union. A single ideology reigned in a totalitarian country. After the First Congress of Soviet Writers, the discussion "Against Formalism and Naturalism" became especially acute.

References:

- Bebutov, G.** (1985). Vstrechi na vsjiiu zizn'. Literaturnajia Gruzjia . 8, 15 [Meetings throughout life, Literaturnaya Gruzia, 8,15].
- Galushkin, A.** (1993) V. B. Shklovsky o sud'be russkogo avangarda nachala 1930-ch gg. DE VISU. 11,29. [V. B. Shklovsky on the fate of the Russian avant-garde. DE VISU 11, 29].
- Fevralsky, A.** (1959). Teatr im Shota Rustaveli, Moskva: „Iskusstvo“ [The Rustaveli Theatre, Moscow: "Iskusstvo"].
- Shklovski, V.** (1990). Gamburskiy schet, Moskva: „Sovetskiy pisatel'“. [The Hamburg Score, Moscow: „Sovetski Pisatel'"].